

BERGSLUFT

www.elinwagner.se

MEDLEMSBLAD FÖR ELIN WÄGNER-SÄLLSKAPET

Ann-Margreth har ordet

I maj genomförde vi som vanligt vår Elin Wägner-dag med årsmöte i Bergs bygdegård. Vi fick lyssna till ett intressant föredrag av *Piia Posti*, lektor i litteraturvetenskap vid Linnéuniversitetet, som talade om Svenska Akademien och kvinnorna innan vi drack kaffe och åt den traditionella ostkakan.

Vid årsmötet avtackades *Katarina Nordlund*, som avböjt omval. *Cecilia Järnerup* hälsades välkommen som ny styrelsemedlem. Hon är lärare på S:t Sigfrids folkhögskola; vi är glada över att åter knyta direktkontakt med folkhögskolan och hoppas kunna utveckla vårt samarbete. Som ny revisorssuppleant valdes *Maria Bergström*.

Under hösten har vi ett antal intressanta aktiviteter. Vi börjar med att delta i *Göteborgs bokmässan* den 26-29

september som så många gånger förr. Men efter Växjö kommuns nya bidragsregler var det inte självklart för oss att delta. Vi lyckades ändå till slut få bidrag både från kommunen och Region Kronoberg, vilket innebär att vi kan delta alla fyra dagarna i Göteborg tillsammans med Pär Lagerkvist-samfundet.

Årets Väckarklocka delas ut till *Katarina Wennstam* den 13 oktober, även i år i samarbete med Det fria Ordets Hus i Växjö. Programmet är ännu inte helt klart.

Den 6 november firar vi att det är 80 år sedan Elin tog plats i Svenska Akademien. Lokalen blir, som ni ser av inbjudan, Svenska Akademiens Börssal i Stockholm, där vi firat Elin inte mindre än fyra gånger – 1994, 2004, 2009 och 2014. Ta gärna en titt på hemsidan under rubriken "Årsmöten".

Den 23 november går *Kronobergs bokmässan* av stapeln i Växjö. Vi deltar med bokbord och ett framträdande tillsammans med Pär Lagerkvist-samfundet och Vilhelm Moberg-sällskapet.

Vi tar tacksamt emot tips och idéer om hur vi ska utveckla vår verksamhet! Glöm inte att gå in på vår hemsida www.elinwagner.se. Prenumerera också gärna på sidan "Senaste nytt" så kan ni lätt hålla er uppdaterade om vad som är på gång.

Ann-Margreth Willebrand, ordförande

Vi behöver en vision av en värld med mening i för att önskekraften ska leva upp igen.

Elin Wägner, Väckarklocka (1941)

Årets Väckarklocka

Författaren Katarina Wennstam har utsetts till Årets Väckarklocka med följande motivering:

Katarina Wennstam har som reporter, författare, krönikör och föreläsare under lång tid uppmärksammat och gett en feministisk analys av mäns patriarkala våld, inte minst sexuellt, mot kvinnor och flickor.

Som opinionsbildare har hon haft stor betydelse i dessa frågor och har även medverkat till att samtyckeslagstiftningen infördes 2018.

Katarina Wennstams mångsidiga opinionsarbete är i linje med Elin Wagners kritik av patriarkatet liksom hennes arbete i olika former och fora för att förbättra kvinnors villkor i samhället.

Årets Väckarklocke-föreläsning äger rum den 13 oktober kl 13.00 i Det fria ordets hus, Växjö.

Alla välkomna!

Sommaren på Lilla Björka

Sommaren startade som vanligt med vernissage av årets utställning – "Det är kvinnan och daggmasken som avgör det hela". Landshövding Maria Arnholm invigningstalade. Elever från den internationella 3-åriga utbildningen vid Riksglasskolan i Nybro visade vackra och fantasifulla glasobjekt, så väl i trädgården som inomhus och i skivrustugan. Kanske inte som i Blenheim Palace men med samma tanke!

Onsdagskvällar på Lilla Björka

Josefine Gustavsson var först ut i föreläsningsserien "Fria ord på Lilla Björka", ett samarrangemang med Det fria ordets hus. Hon berättade om sin nya bok *De små landen – i Elin Wagners fotspår*, välskriven och med fina utflyktstips i Småland.

Anita Goldman berättade om sin kommande bok, som har jorden och naturen som huvudtema. Rubriken var ett citat av Elin Wägner: "Jorden hör till de omätbara, ovägbara och oköpbara krafterna".

Ellen Mattson, författare och invald i Svenska Akademien 2019, talade om "Att skriva om det förflutna". Hennes romaner handlar ofta om mänskliga relationer i både modern och historisk tid.

Kristoffer Leandoer, författare, litteraturkritiker, översättare och tvåfaldigt Augustnominerad, avslutar sommarserien. Med rubriken "Den oavslutade litteraturen" funderar han över varför vissa böcker aldrig blir färdiga men ändå räknas till våra klassiker.

I sommar har flera nya guider jobbat på Lilla Björka. Stort tack till alla!

Birgitta Hansson, Stiftelsen Elin Wägners Lilla Björka

Malin Bergman och Linda Wallberg vid kaffebordet

Värdinnor på Lilla Björka

- Malin, vad säger du, ska vi agera värdinnor på Lilla Björka om 14 dagar?
- Varför inte, vi kör!
- Kul, för jag har redan mailat och anmält oss!

Den 14 juli läste vi på Lilla Björkas Facebook-sida att Elin Wägners hem var i desperat behov av värdinnor och två veckor senare var vi på plats. Det blev ett kärt återseende eftersom vi besökt platsen sju år tidigare tillsammans med våra döttrar. Det tog inte heller mer än några minuter innan vi kände oss omfamnade och hemmastadda i den "småländska stugan i fårahagen". Lite pirrigt var det allt ändå så sömnen blev lite si och så och första nattens timmar ägnades åt att klura på hur man bäst genomför en visning av detta fantastiska hem, Elin Wägner och hennes makalösa gärning.

Klockan 9 morgonen efter stod vi, lite hållögda, men omklädda, taggade och redo att dra igång vårt viktiga uppdrag, trots att Lilla Björka inte öppnade förrän kl 12. Men tur var det eftersom de första besökarna var minst lika ivriga som vi och lystet hängde på grinden redan kl 11.05 och suktade efter kunskap om Elin Wägner.

Sanningen att säga kändes de första 30 sekunderna, när vi öppnade dörren för första gången, lite darriga, men sedan guidade vi runt i huset som om vi aldrig gjort annat och vi njöt av varje minut. Som de skolfröknar vi är har vi både vanan och förmågan att låta munnen gå oavsett vilken grad av intresse våra lyssnare visar. Att då under denna vecka få ta emot besökare som vill, önskar, ja till och med ber oss att berätta mer, mer och helst ännu lite mer om Wägner och Lilla Björka har inte varit något annat än ren och skär lycka!

Tack för att vi fått förtroendet att vistas i, visa upp och sprida kunskap om denna, vackra, underbara, mysiga och viktiga plats under en ljuvlig vecka sommaren 2024. Vi känner oss tacksamma, privilegierade och har älskat varje ögonblick.

/ Malin och Linda

Döda kvinnor förlåter inte

Årets Väckarklocka Katarina Wennstam har skrivit en roman som Anna Salomonsson recenserar.

Katarina Wennstams historiska roman *Döda kvinnor förlåter inte* (2023) kan läsas som en spänningsroman med vass samhällskritisk udd. Den utspelar sig år 1896 i Stockholm och inleds med att en ung kvinna hittas död efter en fosterfördrivning. Berättelsens tid och plats sammanfaller i stort sett med Elin Wägners *Norr tullsligan* (1908) och även flera innehållsliga paralleller kan dras mellan romanerna. Båda belyser, utifrån fyra kvinnors berättarperspektiv, mäns maktmissbruk och unga arbetande kvinnors utsatthet i en huvudstad präglad av en patriarkal samhällsordning.

I Wennstams roman är det kombinerade klass- och könsperspektivet starkt närvarande. Kvinnlig rösträtt ligger ännu 25 år fram i tiden och mannen äger makt att forma kvinnans liv, kropp och sexualitet med alla medel som står till buds, med allt från snäva korsetter till åberopandet av sociala normer och förordningar.

Det tragiska dödsfallet i romanens inledning för samman tre kvinnor i olika åldrar och med olika bakgrund, som i stället för att avfärda den döda flickan som "simpler fosterfördriverska" börjar nysta i de bakomliggande orsakerna till flickans död. Fram träder en bild av hur män med makt utnyttjar såväl tjänsteflickor inom hemmets väggar som "fallna" kvinnor på gatan. Det handlar om korrupperade, ryggdunkande herrar som inte skyr några som helst medel, inte ens mord, för att skydda sig själva och andra.

I berättelsens centrum står den relativt privilegierade änkefrun som publicerar skillingtryck under pseudonym, den från landsbygden inflyttade sällskapsdamen, vars dröm är att bli poliskonstapel och den unga portvaktsdottern med talang för sömnd.

Samtliga har ambitioner som rimmar illa med samtidens kvinnosyn. Romanens egentliga huvudkaraktärer kan dock anses vara de tre sexuellt utnyttjade tjänsteflickor vars öden rullas upp under berättelsens gång. En av dem, Edith, ges röst i några egna kapitel. Romanen skildrar med eftertryck hur hård samhällets dom var mot dessa kvinnor. De som hamnade på gatan hänvisades till den så kallade besiktningsbyrån där de under söktes varje vecka i syfte att stävja spridningen av syfilis och andra veneriska sjukdomar, medan de sexköpande männen gick fria från skuld.

Romanens stora bidrag är just detta: synliggörandet av den historiska verklighet som ligger till grund för berättelsen. Samtidigt kastar romanen ljus mot vår samtid och påminner oss om att exploaterandet av kvinnors kroppar ännu förekommer. Och att att jämställdhetsarbetet alltså måste fortgå.

Anna Salomonsson

Silverforsen omtolkar synen på kärlek, familj och äktenskap.

Silverforsen (1924) är, liksom den två år tidigare utgivna *Den namnlösa*, en familjeroman i prästgårdsmiljö. Den utspelar sig i en fiktiv stad där kyrkan och prästen blivit alltmer ifrågasatta och marginaliserade av den moderna samhällsutvecklingen. I centrum står syskonparet Virginie och Gabriel. Han är präst medan systemen gått in i rollen som ett slags prästhustru åt sin bror (något Elin Wägners egen moster gjorde). I huset lever också deras adoptivdotter med make och dotter.

Handlingen utspelar sig under ett par dygn då konflikter inom familjen kommer upp till ytan och briserar. Även samhällets klasskonflikter letar sig in i huset. Konfrontationerna blir ibland dramatiska och leder till att de inblandade tvingas till förändringar och omtolkningar. Främst gäller det synen på kärlek, familj och äktenskap. En central diskussion gäller moderskap, frågan som ställs är om det är den biologiska modern som är viktigast för barnet eller den, som med omsorg och kärlek går in i rollen som mor. Det senare är något som Virginie gör. Genom henne prövar romanen nya roller för kvinnan.

Silverforsen är en av Wägners mest välkomponerade och dramatiska romaner och den visar hur en rad traditionella värderingar utmanas av den moderna samhällsutvecklingen. Wägner utforskar här vilka nya möjligheter som öppnats för kvinnan i ett samhälle där hon nyligen fått politisk rösträtt och där hennes röst tagit allt större plats i den politiska debatten.

Som feministisk roman pekar *Silverforsen* också bakåt i historien, till Fredrika Bremers roman *Syskonlif* (1848), där den för sin tid radikala samhällsutopin just vilar på syskonkärlek och det ställföreträdande moderskapet. För Bremer var detta en modell för att bryta loss från samtidens patriarkala familjestruktur och för att ge kvinnan en mer aktiv roll i samhället. Wägners roman anknyter till Bremers framtidsvision, men visar samtidigt hur kvinnokampen radikaliserats, inte minst i synen på kärlek och sexualitet.

/ Peter Forsgren

Jubileumsfirande i Börssalen

Elin Wägner i Börssalen 20 december 1944

Svenska Akademien instiftades av Gustaf III 1786 och var en total herrklubb fram till 1914 när Selma Lagerlöf invaldes. Sedan dröjde det 30 år innan Elin Wägner 1944 inträdde som "ensam dam bland 17 herrar" och ytterligare 34 år innan Kerstin Ekman tog plats, även hon på stol nr XV. Sen gick det raskare och idag är sju av De Aderton kvinnor!

I år är det alltså 80 år sedan Elin Wägner valdes in i Svenska Akademien. Det vill Elin Wägner-sällskapet fira genom att bjuda in alla Elin Wägners vänner till ett seminarium i Akademiens Börssal.

Programmet inleds med att Elin Wägner, gestaltad av *Marianne Enge Swartz*, berättar om hur det kändes att ta plats på stol nr XV.

Anna-Karin Palm, författare, kulturskribent och akademiledamot sedan 2023, föreläser om de tre första kvinnorna i Svenska Akademien och hur deras författarskap spinner trådar mellan varandra.

Som avslutning framträder *Jonas Gren*, journalist, författare, poet och estradör, i ett poetiskt föredrag med avstamp i Elin Wägners *Väckarklocka*. Vad betyder det att läsa Elin Wägner i en era av global upphettning, hastig digitalisering och demokratisk reträtt?

Plats: Svenska Akademiens Börssal, Källargränd 4, Gamla stan i Stockholm.

Tid: Onsdag 6 november 2024, kl 17-19

Alla välkomna! Gratis och inga platsreservationer så kom gärna tidigt. Läs mer på hemsidan!

Honorine Hermelin minns...

Jag måste gå rätt in i elden skriver Honorine Hermelin i ett brev till Hagar Olsson 1931. Det fick bli titeln på författaren Kerstin Norborgs bok, med den förtydligande undertiteln *roman om Honorine*. Det är med andra ord inte en traditionell levnadsteckning som utspelar sig mellan pärnarna, utan så kallad fiktiv biografi. Fantasi och inlevelse får fylla i de luckor där fakta saknas. Som utgångspunkt för sin berättelse har Kerstin Norborg brev, handskrifter, texter, foton, radio- och TV-intervjuer med Honorine Hermelin. Till saken hör att hon, liksom många andra kvinnor vid denna tid, brände de brev hon fick. Och kanske var de just de eldiga, allra intimaste breven som blev lågnas rov.

När vi nu möter Honorine Hermelin (1886 - 1977) befinner hon sig på Blomsterfondens äldreboende. Det är hennes sista levnadsår och hon är 90 år gammal. Dagarna fylls med att betrakta gråsparvarna i busken utanför fönstret och att tänka tillbaka på det liv som passerat.

Likt Elin Wägner blev hon tidigt moderlös, växte upp i en kulturell överklass och slutade som radikal pedagog, rektor, författare och översättare. Nu sitter hon i fåtöljen och minns kamraterna från Fogelstad - kvinnoläkaren Ada Nilsson, den finländska författaren Hagar Olsson, författaren Elin Wägner, riksdagsledamöterna Kerstin Hesselgren och Elisabeth Tamm. Det gäller för läsaren att vara insatt i historien, då vännerna i hennes minnen – självklart - enbart bär sina förnamn. Här möter naturligtvis också en av hennes tidigaste vänner - skolkamraten och författaren Harriet Löwenhjelm. Och självklart berörs det korta äktenskapet med den danske författaren och religionshistorikern Vilhelm Grönbech, relationen med den passionerade Hagar Olsson och den stillsammare Ada Nilsson.

Den fiktiva biografins försvarare menar att den fyller i och ut det faktabasade med det mer privata och personliga. Belackarna kallar den feg, lömsk och omoralisk. En författare kan ju i princip skriva vad som helst om levande eller döda personer. Men den gropen faller inte den drivna författaren Kerstin Norborg i. Hon ger ett respektfullt och trovärdigt porträtt av en äldre och tidigare så intellektuellt aktiv kvinna. Där träder också tragiken fram. Det var ju ett liv fyllt med ordnande av ord och nu glider de iväg och lämnar hålrum. Precis som under hennes liv kommer vi inte Honorine under huden, själv uttryckte hon det som hon höll sig inom vuxenlivets trånga korridorer. Så den sensationslystne läsaren ställs på mager kost. Den mer faktaälskande får hänvisas till Berit Lindbergs avhandling *Kvinnor, vakna, våga!* om pedagogen Honorine Hermelin.

De lyfts alltmer fram ur mörkret och upp i ljuset, historiens glömda kvinnor. Det är inte heller första gången Kerstin Norborg gör en sådan insats, romanen om Honorine Hermelin är hennes senaste. Men med att ordna svarta bokstäver på vitt papper följer också ett ansvar – det blir ett bidrag till hur denna kvinna kommer att bli ihågkommen. /Berit Linden

Många undrar vem som har gjort Elin Wägners *Ex Libris*, som finns i många av hennes böcker på S:t Sigfrids bibliotek, med en kvinna (EW?) sittande på knä med handen på en växt? Konstnären heter Arne Nyman (1918-1987), målare och författare. Han föddes på Gotland och var 1940-43 gift med den danska konstnären Ingrid Vang Nyman (1916-1959), mest känd som illustratör av Astrid Lindgrens Pippi-böcker. Paret träffades på Det Kongelige Danske Kunstakademi och bosatte sig i Sverige.
Någon som känner till hur Arne Nyman kom i kontakt med Elin Wägner? Hör gärna av dig till red.

Käringamöte på engelska

Elin Wägners novell "Käringamöte" finns nu i engelsk översättning i Swedish Book Review. Hela texten på engelska finns på vår hemsida/Elin Wägner in English eller länk: swedishbookreview.org/old-wives-meeting. Historien finns i novellsamlingen *Gammelrödja: skildring av en bygd som ömsar skinn* (1931).

Översättaren Sarah Death berättar om utmaningen med att översätta en text som speglar en gången tid. Sarah tackar särskilt Solveig Hammarbäck, Elin Wägner-sällskapets första sekreterare, för hjälpen vid problem.

Novellen handlar om gammal svensk folktro att (en mans) möte med en "käring" på väg till exempelvis en fisketur innebär otur. Samma talesätt finns inte i England. Sarahs lösning var att försöka fånga något liknande i den engelska frasen 'old wives tales', som ofta används negativt och refererar till något som skvallrande kvinnor hittar på. Hon menar också att det kan vara svårt att läsa noveller i översättning, kännedom om författarens andra verk underlättar för läsaren. /mes

Red. välkomnar bidrag till nästa Bergsluft före 15 /11.

EW-sällskapet: Bg 645-0126, Swish 1234425021

Bergslufts red:

Marianne Enge Swartz (mes)

Tel: 073 557 0118, menge.swartz@gmail.com

Ann-Margreth Willebrand (AMW)

Tel: 072 7277 440, amwillebrand@hotmail.com

www.elinwagner.se www.lillabjorka.se